

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Београд
412-3/2026

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 12807 датум: 9.4.2026.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

**Извештај о посети
Полицијској управи у
Јагодини**

Београд, април 2026. године

САДРЖАЈ

1.	УВОД	3
1.1.	МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ.....	3
1.2.	ПОДАЦИ О ПОСЕТИ	4
1.2.1.	ОПШТИ ПОДАЦИ.....	4
1.2.2.	ТОК ПОСЕТЕ.....	4
1.2.3.	САРАДЊА СА НПМ	4
2.	УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ	5
2.1.	ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА	5
2.2.	ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА.....	8
2.3.	ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД.....	8
2.4.	ПРИСТУП БРАНИОЦУ.....	8
2.5.	УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ.....	9
2.5.1.	КПЗ ЋУПРИЈА.....	9
2.6.	НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ.....	10
2.6.1.	ПРВИ ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД ПО ПРИЈЕМУ У ЗАВОД	11

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива, Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево, Кликаktiv – Центар за развој социјалних политика и Групу 484.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УСТАНОВЕ	Полицијска управа у Јагодини, полицијске станице (ПС) Рековац и Деспотовац Казнено-поправни завод у Ћуприји-Одељење притвора (КПЗ Ћуприја)
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	29. јануар 2026. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТЕ	Тематска посета
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поштовања заштитних мера од злостављања и услова у просторијама за задржавање
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посете су ненајављене
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у сарадњи са Комитетом правника за људска права
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: Маја Јовић, <i>Заштитник грађана/ Одељење НПМ</i> Чланови тима: Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/ Одељење НПМ</i> Теодора Томић Лазаревић, <i>Комитет правника за људска права</i>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

Тим НПМ је најпре у КПЗ Ћуприја обавио разговоре са два притворена лица према којима су поступали полицијски службеници Деспотовац и Рековац, остварио увид у документацију о првом лекарском прегледу притворених лица по пријему у овај завод и обишао просторије за задржавање.

Након тога, посећене су ПС Деспотовац и Рековац где је НПМ од полицијских службеника прибавио информације о начину поступања према задржаним лицима, извршио увид у релевантну документацију и обишао просторију за задржавање у ПС Рековац, која није у употреби.

Током посета полицијским станицама нису затечена ни доведена ни задржана лица.

1.2.3. САРАДЊА СА НПМ

Сви полицијски и заводски службеници су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ и омогућили остваривање мандата НПМ.

Члановима тима НПМ су пружене све тражене информације, омогућен ненадзиран разговор са притвореницима по избору чланова тима, обилазак и фотографисање просторија за задржавање, као и увид и фотокопирање затражене документације.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

Током ових посета, НПМ је контролисао начин остваривања основних права задржаних лица, која су у исто време заштитне мере од злостављања – права на приступ лекару и адвокату и да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу, као и начин на који се задржана лица обавештавају о својим правима. Истовремено, НПМ је проверавао и да ли су просторије за задржавање у складу са прописаним условима, односно важећим стандардима.

2.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА

Према наводима полицијских службеника ПС Деспотовац и Рековац, лица према којима се примењује полицијско овлашћење довођење и задржавање се усменим и писаним путем обавештавају о својим правима. У ситуацијама када лице одбије да потпише обавештења о правима то се констатује на самом обавештењу.

Увидом у поједине предмете лицима задржаним до 48 сати, у прекршајном поступку или у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима је уручиван формулар – обавештење о правима, који садржи сва прописана права доведених и задржаних лица. Обавештења о правима су била потписана или је на њима констатовано да је лице одбило да прими или потпише обавештење.

У свим предметима о задржавању лица налазила су се решења о задржавању која су била потписана.

У ПС Деспотовац и Рековац постојеће просторије за задржавање се већ дуже време не користе јер не испуњавају материјалне услове.

У прекршајном поступку или у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима, лица се задржавају по другим организационим јединицама као што су нпр. СПИ и ПС Ћуприја и све податке о току задржавања у записник уносе запослени у тим полицијским станицама.

Лица која се задржавају до 48 сати бораве у КПЗ Ћуприја. Према наводима полицијских службеника, надзор над лицима током трајања задржавања обављају полицијски службеници којима се том приликом одузима мобилни телефоном, па податке за упис у записник о задржавању у вези са обиласцима, обедовањима и извођењу, јављају колегама у ПС Деспотовац и Рековац накнадно. Лица која су била на задржавању у другим организационим јединицама ПУ Јагодина или у КПЗ Ћуприја се, према наводима полицијских службеника, враћају у ПС Деспотовац и Рековац како би им се вратиле ствари и уручио примерак записника о задржавању и лични предмети. Међутим, у ПС Рековац тим НПМ није у предметима о задржавању лица до 48 сати пронашао записнике о задржавању.

Имајући у виду ситуацију у ПС Рековац, НПМ указује да је неопходно да се електронски сачињени записници о задржавању лица до 48 сати штампају, дају лицу на потпис и уручују, а потом и одлажу у предмет о задржавању. Записници о задржавању садрже значајне информације о току задржавања и остваривању права лица током трајања задржавања. Подаци из записника служе и за проверу каснијих евентуалних примедби на услове задржавања и поступање полицијских службеника, па би зато задржаном лицу требало омогућити да оствари увид у записник и изнесе евентуалне примедбе на информације које се у њему налазе. Другим речима, за разлику од остале документације која се уручује задржаним лицима и за коју је у принципу довољно назначити да је лице одбило да прими или потпише документ који му се уручује, када је у питању записник

о задржавању задржаном лицу би требало бити омогућено и да стави примедбе на записник, пружајући му тако могућност и да оспори поједине наводе који се налази у њему (на пример, о присуству полицијских службеника лекарском прегледу или о томе да ли је или није хтео некога да обавести о свом лишењу слободе и сл.).

1.

УТВРЂЕНО

У ПС Рековац у предметима о задржавању лица до 48 сати није било записника о задржавању лица.

РАЗЛОЗИ

ЦПТ сматра да би се основне гаранције дате особама у полицијском притвору могле додатно оснажити (а рад полицијских службеника могуће и знатно олакшати) уколико би постојао јединствен и свеобухватан полицијски записник за сваку притворену особу, у којем би били евидентирани сви аспекти притвора и све радње предузете у вези притворених особа (време када су лишене слободе и разлози за то; када су им саопштена њихова права; знаци повреда, психичке болести, итд; када су члан породице/конзулат и адвокат били контактирани и када су их ови посетили; када им је била понуђена храна; када су били саслушани; када су били пребачени или ослобођени, итд.). За различите ставке (на пример, ствари у поседу дате особе, чињеници да су особи саопштена њена права и да се та особа на њих позива или да их се одриче), требало би добити потпис притвореника, односно, уколико је потребно, објаснити због чега тај потпис недостаје. Надаље, адвокату притвореника би требало омогућити увид у тај записник о притвору.³

О задржавању лица полицијски службеник сачињава записник о задржавању лица, који садржи податке прописане у члану 111. овог правилника.

Записник о задржавању лица потписује полицијски службеник који је лице задржао и задржано лице.

Примерак записника се уручује задржаном лицу.

Ако задржано лице одбије да прими примерак записника или одбије да га потпише, полицијски службеник ће о томе сачинити забелешку на записнику.

Записник о задржавању лица садржи: 1) личне податке задржаног лица (име, презиме, адресу, јединствени матични број грађана); 2) време почетка задржавања; 3) правни основ за задржавање; 4) податке о начину упознавања лица за разлозима задржавања и његовим правима; 5) податке о оствареним правима задржаног лица; 6) податке о обавештавању чланова породице, других лица и надлежних органа о задржавању лица; 7) податке о довођењу задржаног лица надлежном органу; 8) податке о видљивим телесним повредама, другим сазнањима о здравственом стању и пруженој медицинској помоћи задржаном лицу; 9) податке о привремено одузетим предметима погодним за напад, повређивање или самоповређивање; 10) податке о времену и разлозима напуштања и повратка лица у просторије за задржавање; 11) време престанка задржавања; 12) потпис задржаног лица и полицијског службеника који спроводи задржавање.⁴

ПРЕПОРУКА

ПС Рековац ће сачињене записнике о задржавању лица до 48 сати штампати, одлагати у предмете и примерак уручивати лицу које је било задржано.

³ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, ЦПТ/Инф (92) 3, пар. 40.

⁴ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 38. и чл. 111.

Задржаном лицу ће се понудити да потпише записник. Уколико лице то одбије, о томе ће се сачинити забелешка на записнику, уз навођење разлога које је лице за то дало.

Записници које је тим НПМ прегледао су у већини случајева садржали податке о остваривању права задржаних лица и о току задржавања, били су потписани или је на њима стајала напомена да је лице одбило то да учини.

У појединим предметима о задржавању до 48 сати у ПС Деспотовац није било података о обиласцима лица, а у предметима о задржавању у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима није било података о обедовањима. У ПС Рековац у записницима о задржавању по прекршајима, уочене су мање неправилности у виду недостатака података о надзору над лицем чије је задржавање трајало до 12 сати и о обедовању лица.

2.

УТВРЂЕНО

У ПС Деспотовац и ПС Рековац записници о задржавању лица која су задржана у другим организационим јединицама ПУ Јагодина нису садржали податке о обедовању, односно о обиласцима задржаних лица.

РАЗЛОЗИ

*ЦПТ сматра да би се основне гаранције дате особама у полицијском притвору могле додатно оснажити (а рад полицијских службеника могуће и знатно олакшати) уколико би постојао јединствен и свеобухватан полицијски записник за сваку притворену особу, у којем би били евидентирани сви аспекти притвора и све радње предузете у вези притворених особа (време када су лишене слободе и разлози за то; када су им саопштена њихова права; знаци повреда, психичке болести, итд; када су члан породице/конзулат и адвокат били контактирани и када су их ови посетили; **када им је била понуђена храна**; када су били саслушани; када су били пребачени или ослобођени, итд.)⁵*

Обавеза чувања коју полиција има у односу на особе које држи у притвору укључује и одговорност да се обезбеди њихова сигурност и физички интегритет. Из тога произилази да је правилан надзор над притворским објектима интегрална компонента обавезе чувања коју је преузела полиција. Морају се предузети одговарајуће мере ради обезбеђења да особе у полицијском притвору увек буду у могућности да имају директан контакт са чуварима.

Надзор над задржаним лицима у просторијама за задржавање лица, по правилу, врше полицијски службеници који су за то посебно оспособљени.

Надзор над задржаним лицима у просторијама за задржавање, полицијски службеник врши повременим обиласком и разговором са задржаним лицем.

Лице које се задржава обавештава се усмено и уручивањем писаног обавештења на матерњем или језику који разуме о његовим правима, и то – на исхрану и непрекидни осмочасовни одмор. О задржавању лица полицијски службеник сачињава записник о задржавању лица, који садржи податке прописане у члану 111. овог правилника.

Записник о задржавању лица садржи податке о оствареним правима задржаног лица.⁶

ПРЕПОРУКА

⁵ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 40.

⁶ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 29. ст. 1. т. 9; чл. 38. ст. 1. и чл. 111. т. 5.

ПУ Јагодина ће обезбедити да се у записницима о задржавању лица уредно евидентирају подаци о обедовању и обиласцима задржаних лица.

Притворена лица са којима је НПМ обавио разговоре су навела да су приликом задржавања била упозната са својим правима и да им је било уручено и писмено обавештење о правима.

2.2. ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА

Према наводима полицијских службеника ПУ Јагодина, доведеним и задржаним лицима омогућава се да о лишењу слободе обавесте блиску особу телефонским позивом, у присуству полицијских службеника. У записнике се уноси да ли је лице желело да обавести блиску особу и коју, да ли је и када обавештавање извршено, као и податак ако лице то право није желело да искористи.

Увидом у доступне записнике о задржавању утврђено је да садрже све потребне податке у вези са обавештавањем блиског лица, односно напомену да лице није желело да обавести било кога.

Оба притворена лица су навела да им није омогућено да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу. За једно притворено лице у записник о задржавању, који је потписао без примедби, је убележено да је ово право остварио. У погледу другог притвореног лица, од полицијских службеника је тим НПМ је добио информацију да је о његовом лишењу слободе обавештена супруга, али ово није могло бити потврђено с обзиром да је у предметима задржавања недостајао записник о задржавању. **НПМ још једном указује на важност вођења записника о задржавању и потребу да се уредно евидентирају сви подаци о току задржавања и остваривању права задржаних лица.**

2.3. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

Према наводима полицијских службеника, сва лица која се задржавају имају могућност да буду прегледана од стране лекара, а уколико то не желе, преглед могу да одбију што се и евидентира. Прегледе обављају лекари из локалних домова здравља, односно службе хитне помоћи. У записницима о задржавању у које је НПМ тим остварио увид, у случајевима када је лекарски преглед обављен, у тачки 7. која се односи на лекарске прегледе, подаци су уредно били убележени. Полицијски службеници су навели да не присуствују лекарским прегледима, осим изузетно на захтев лекара.

Притворена лица са којима је НПМ обавио разговоре у КПЗ Ђуприја су навела да нису имала лекарске прегледе током трајања задржавања.

2.4. ПРИСТУП БРАНИОЦУ

Задржаним лицима се омогућава да позову браниоца по свом избору или им се у случају обавезне одбране, када немају изабраног браниоца, исти одређује по службеној дужности. Полицијски службеници позивају Кол центар Адвокатске коморе.

Увидом у решења о задржавању и записнике о задржавању лица, утврђено је да лица која су задржана у прекршајном поступку или у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима нису желела да ангажују браниоца, а сва лица задржана у

кривичном поступку су имала или изабраног браниоца или им је постављен бранилац по службеној дужности.

Записници о задржавању које је тим НПМ прегледао садрже податке о томе да ли је бранилац ангажован, његово/њено име и презиме и време када је контактиран, када је приступио задржаном лицу и када је обавио разговор са лицем.

Један притвореник са којим је тим НПМ обавио разговор је навео да није имао браниоца. Међутим, у решењу о задржавању је наведено да му је постављен бранилац по службеној дужности, који је то потврдио својим потписом и печатом на решењу.

2.5. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

У ПС Деспотовац и Рековац лица се не задржавају јер постојеће просторије које су се користиле за задржавање лица не испуњавају стандарде. У ту сврху лица се одводе у друге организационе јединице, а лица задржана у кривичном поступку се задржавају у КПЗ Ћуприја.

2.5.1. КПЗ ЋУПРИЈА

НПМ је до сада неколико пута обишао просторије за задржавање у КПЗ Ћуприја, последњи пут 2022. године.⁷ Ради се о три просторије у делу ходника Одељења притвора, које се користе и за извршење дисциплинске мере упућивање у самицу током целог дана и ноћи. У тренутку посете НПМ једна просторија је била ван употребе јер је лице које је ту било на задржавању поломило инвентар, па су у току били радови на санацији штете.

просторије за задржавање КПЗ Ћуприја

Друге две просторије су затечене у уредном стању у погледу хигијене и осталих услова за боравак у њима. У свакој просторији се налази по један лежај и мокри чвор, који се састоји од лавабоа са чесмом, туша и чучавца. Око сваког мокрог чвора је постављена завеса – параван. Задржаним лицима се обезбеђују постељина и средства за одржавање личне хигијене. У просторијама су постављени тастери за позивање службеника, који су исправни и просторије су под видео надзором, који се прати на монитору у оближњој службеној просторији Службе за обезбеђење. КПЗ Ћуприја је поступио по претходно

⁷ Извештај о посети Полицијској управи у Јагодини бр. 412-54/22 од 5. октобра 2022. год.

упућеној препоруци и у просторијама истакао обавештење да су оне под видео надзором.

видео надзор и тастери за позивање службеника у просторијама за задржавање КПЗ Ћуприја

Лица задржана у КПЗ Ћуприја током трајања задржавања не бораве на свежем ваздуху, односно они се не изводе у шеталишта. Одељење притвора располаже са два простора за боравак на свежем ваздуху и са редовним бројним стањем притворених и задржаних лица нема препрека да се и лица задржана у кривичном поступку изводе на свеж ваздух, одвојено од притворених.

3.

УТВРЂЕНО

Задржаним лицима која бораве у КПЗ Ћуприја није омогућен боравак на свежем ваздуху.

РАЗЛОЗИ

Особама које се налазе у полицијском притвору дуже од 24 часа треба омогућити рекреацију на свежем ваздуху сваког дана, до оне мере до које је то могуће.⁸

ПРЕПОРУКА

ПУ Јагодина ће задржаним лицима која бораве у КПЗ Ћуприја омогућити да проведу најмање 1 сат на свежем ваздуху, уколико се налазе на задржавању дуже од 24 сата.

2.6. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Тим НПМ није од притвореника са којима је обавио разговоре примио наводе о тортури или другом лошем поступању од стране полицијских службеника полцијских станица Деспотовац и Рековац.

Један притвореник, кога је лишила слободе друга организациона јединица ПУ Јагодина, је навео да је претпрео злостављање приликом хапшења у виду удараца по телу. Ови

⁸ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 47.

наводи нису могли бити потврђени, с обзиром да на пријему у Завод нису констатоване било какве повреде.

У једном записнику о задржавању констатоване су повреде лица приликом пријема у ПС Деспотовац, и то оток у пределу обе шаке са мањим крвним подливима, као и хематом на челу за шта је НПМ добио уверљиво образложење о начину настанка што је и документовано. Увидом у документацију о употреби средстава принуде (физичка снага и везивање), као и у службене белешке и извештаје о лишењу слободе, утврђено је да је лишењу слободе претходила туча у ресторану и напад на службено лице, те да је приликом употребе физичке снаге ради савладавања активног отпора лице пало на под, којом приликом је задобило хематом на челу.

2.6.1. ПРВИ ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД ПО ПРИЈЕМУ У ЗАВОД

Лекар који је запослен у КПЗ Њуприја је на специјализацији, па је Завод ради пружања здравствене заштите лицима лишеним слободе закључио уговоре о делу са лекарима из локалне здравствене установе.

По правилу, лица која на пријему имају повреде је потребно да са собом имају извештај здравствене установе о прегледу тих повреда. Уколико полиција доведе лице са повредама, од њих се тражи да прво одведу то лице у локалну здравствену установу на прегледе и друге претраге. На овај начин повређеном лицу је обезбеђен темељнији преглед, будући да се у здравственој установи могу обавити и претраге за које нема могућности у Заводу. Први преглед у Заводу се потом обавља у року од 24 часа од пријема притвореника.

Први лекарски преглед се састоји од узимања анамнезе (тренутно здравствено стање, постојање хроничне, соматске или менталне болести, болести зависности, актуелна терапија и сл.). Физикални преглед подразумева мерење телесне висине и тежине, мерење крвног притиска, аускултације грудног коша. Здравствени картон се отвара при сваком првом прегледу.

Прегледом медицинске документације јединог притвореника код којег су уочене повреде на пријему у Завод, утврђено је да повреде нису евидентирани на прописан начин, већ се у здравственом картону налазе извештаји здравствене установе у којој је преглед поводом повреда обављен. Тако, изостају конкретни наводи лица о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности изнетих навода и објективног налаза о повредама. Повреде је фотографисала Служба за обезбеђење, а оне нису уцртане у шему тела.

Поред тога, на једном притворенику су уочене повреде на руци, за које је тиму НПМ навео да их је сам себи нанео гашењем цигарета. Провером у документацији Службе за обезбеђење утврђено је да није евидентиран овакав догађај, а од службеника је добијена информација да је са тим повредама примљен. Међутим, ове повреде нису евидентирани на пријему у Завод.

Притвореници са којима је тим НПМ разговарао потврђују да на први лекарски преглед нису дуго чекали, да је обављен без присуства немедицинског особља, али и наводе и да сву гардеробу скидају пред службеницима обезбеђења, а пред лекаром само ако имају повреде.

НПМ указује да је лекар у заводу стручно медицинско лице, прво коме лице лишено слободе може слободно да укаже да је било изложено лошем поступању од стране службених лица и да објасни настанак евентуалних повреда.

НПМ разуме да је у одсуству лекара који је у радном односу у Заводу и ослањањем на услуге лекара из локалних здравствених установа отежано спровођење свих захтева које би заводски лекари требало да испуне у погледу здравствене заштите лица лишених слободе, а посебну у погледу специфичности њиховог третмана и документовања и извештавања о различитим аспектима поступања према њима. Ипак, **НПМ поново указује на значај који здравствене службе у заводима за извршење кривичних санкција имају у борби против злостављања лица лишених слободе. Детаљно и благовремено документовање повреда и пријављивање оваквих медицинских доказа у значајној мери олакшава истрагу евентуалних случајева злостављања и утврђивање одговорности учинилаца.**

4.

УТВРЂЕНО

КПЗ Ђуприја не документује повреде уочене на лицима лишеним слободе у потпуности на начин предвиђен стандардима.

РАЗЛОЗИ

Лекар или други квалификовани здравствени радници, без обзира на то да ли су дужни да извештавају лекара или не, посећују, разговарају и прегледају сваког затвореника чим то буде могуће после пријема, а затим по потреби. Посебна пажња се посвећује утврђивању злостављања коме су пристигли затвореници можда били подвргнути пре пријема.⁹

Приликом прегледа затвореника, лекар или квалификовани медицински техничар/медицинска сестра који за свој рад одговара лекару, посебно води рачуна о евидентирању и извештавању надлежних органа о било ком знаку или индикацији да се са затвореницима поступа насилно.¹⁰

Лекар треба у потпуности да евидентира сваки знак насиља који уочи код затвореника приликом медицинског прегледа на пријему у затворску установу, заједно са свим релевантним изјавама затвореника и закључцима лекара. Те информације такође треба да буду доступне затворској управи уз пристанак затвореника.¹¹

Сви знакови насиља који се уоче приликом здравствене провере затвореника код пријема у установу морају бити у потпуности евидентирани, заједно са свим његовим релевантним изјавама, те закључцима лекара. Надаље, ове информације би требало учинити доступним самом затворенику.¹²

Још од раних фаза своје активности, ЦПТ наглашава значајан допринос који на местима лишења слободе службе здравствене заштите могу и треба да пружају у борби против злостављања лица лишених слободе методичним евидентирањем повреда и давањем информација надлежним властима. Тачно и благовремено документовање и пријављивање таквих медицинских доказа у значајној мери ће олакшати истрагу евентуалних случајева злостављања и утврђивање одговорности починилаца, што, пак, делује као снажно средство одвраћања од злостављања у будућности.

ЦПТ посебну пажњу посвећује улози коју затворске службе здравствене заштите треба да играју у борби против злостављања. Природно је да та улога делом буде везана за могуће

⁹ Манделина правила, прав. 30.б.

¹⁰ Препорука Рец (2006) 2-рев Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима (Европска затворска правила), прав. 42.3.ц.

¹¹ Препорука бр. Р (98) 73 Комитета министара државама чланицама СЕ о етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима, чл. 30.

¹² Стандарди ЦПТ: Услуге здравствене заштите у затворима, ЦПТ/Инф (93) 12, пар. 61.

злостављање лица лишених слободe током трајања лишења слободe, било да га врши особље или други затвореници. Међутим, службе здравствене заштите у установама које представљају пунктове за улазак у затворски систем такође треба да дају кључни допринос у спречавању злостављања у периоду непосредно пре боравка у затвору, односно док су лица лишена слободe – задржана од служби за спровођење закона (као што су нпр. полиција или жандармерија).

Подразумева се да ће са лицима која се доводе у затвор здравствени радник обавити детаљан разговор и физикални преглед чим то буде могуће по пријему. ЦПТ сматра да такав разговор/преглед треба обавити у року од 24 сата од пријема. Такав систематски медицински скрининг ново примљених лица неопходан је из различитих разлога; конкретније, ако се обави како треба, њиме се осигурава да све повреде које на себи имају дате особе – као и сви с њима повезани наводи – буду евидентирани без непотребног одлагања. Исту процедуру требало би следити када се затвореник који је био поново пребачен у полицијски притвор из разлога везаних за истрагу након тога врати у затвор. Нажалост, такви премештаји су у неким државама које ЦПТ посећује још увек устаљена пракса и могу подразумевати и висок ризик од злостављања (в. и став 80). Слично томе, сваки затвореник који је учествовао у неком насилном инциденту унутар затвора требало би без икаквог одлагања да буде медицински преглед.

Записник настао након медицинског скрининга поменутог у ставу 73. треба да садржи: и) изјаве које је дотично лице дало, а које су релевантне за лекарски преглед (укључујући његов/њен опис сопственог здравственог стања, као и све наводе о злостављању), ии) потпун извештај о објективним налазима лекара заснованим на детаљном прегледу, и иии) запажања здравственог радника у вези са тачкама и) и ии), уз назнаку поклапања било којих навода и објективних налаза лекара. Записник такође треба да садржи резултате обављених додатних прегледа, детаљне закључке специјалистичких консултација, као и опис терапије пружене због повреда и свих других обављених поступака.

Евидентирање здравственог прегледа у случајевима трауматских повреда треба обављати на специјалном обрасцу предвиђеном у ту сврху, са шематским скицама тела на којима се могу означити трауматске повреде и које ће се чувати у здравственом досијеу лица лишеног слободe. Надаље, било би пожељно да се направе фотографије повреда, и те фотографије такође треба ставити у здравствени досије. Поред тога, потребно је водити засебан регистар повреда у коме ће се забележити све врсте уочених повреда.¹³

Делегација Комитета је уочила да је позитивно то што су све установе имале посебан регистар повреда, у који лекари треба да евидентирају повреде констатоване на затвореницима приликом пријема у затвор или током боравка у затвору. Међутим, повреде које се уоче на новопримљеним затвореницима и даље се описују на површан начин и лекари не изводе закључке у смислу компатибилности повреда са наводима притвореника о неадекватном поступању полиције.

Здравствени преглед новопримљених затвореника, а посебно у установама које представљају тачке уласка у затворски систем, има велики значај. Такав преглед је од суштинске важности, посебно за спречавање ширења преносивих болести, спречавање самоубиства и за тачно благовремено евидентирање повреда.

Комитет жели да нагласи да лекар треба да разговара са сваким новопримљеним затвореником на одговарајући начин и да изврши физички преглед што је могуће пре по пријему; осим у изузетним околностима, разговор/преглед треба да се обави на дан пријема, а посебно када су у питању притворски објекти. Такође, Комитет подсећа да затворске службе здравствене заштите могу значајно да допринесу спречавању неадекватног поступања према притвореницима и пре пријема и током боравка, помоћу систематског евидентирања повреда и да, по потреби, обезбеде информације за релевантне државне органе.

¹³ Стандарди ЦПТ: Документација и пријављивање медицинских доказа о злостављању, ЦПТ/Инф (2013) 29, пар. 71, 73, и 74.

Евиденција сачињена након здравственог прегледа треба да садржи:

и) опис изјава које је дало лице, а које су релевантне за здравствени преглед (укључујући његов/њен опис свог здравственог стања и све наводе о злостављању),

ии) потпун опис објективних лекарских налаза на основу темељног прегледа,

иии) запажања стручног здравственог радника с обзиром на и) и ии), при чему исти треба да укаже на доследност између навода и објективних лекарских налаза.

Евиденција такође треба да садржи и резултате додатних обављених прегледа, детаљне закључке специјализованих консултација и опис прописаног лечења повреда и свих наредних спроведених процедура.

Евиденција о здравственом прегледу у случају трауматских повреда треба да буде сачињена на посебном обрасцу намењеном за ту сврху, са приказом тела у коју су уцртане трауматске повреде која ће се чувати у здравственом картону затвореника. Такође, било би пожељно да се повреде фотографишу и те фотографије би такође требало ставити у здравствени картон. Поред тога, треба водити посебан регистар повреда у који треба евидентирати све врсте повреда које се запазе.¹⁴

ЦПТ узима у обзир побољшање квалитета медицинског прегледа притвореника који су наводно физички злостављани док су били у полицијском притвору и опис њихових повреда. Међутим, на основу својих запажања, Комитет понавља своју препоруку да записник састављен након медицинског прегледа увек треба да садржи:

и. приказ изјава дате особе које су релевантне за лекарски преглед (укључујући његов / њен опис здравственог стања и све наводе о злостављању),

ии. потпуни приказ објективних медицинских налаза заснованих на детаљном прегледу, и

иии. запажања здравственог радника у светлу и) и ии), указујући на доследност свих изнетих навода и објективних медицинских налаза.

ЦПТ препоручује да се затворска управа Окружног затвора у Београду, као и других затворских установа, подсети на њихову обавезу да обавесте надлежне тужилачке органе о свим случајевима новопримљених затвореника са повредама које указују на могуће злостављање полиције.¹⁵

Комитет понавља своју препоруку да се предузму кораци како би се осигурало да здравствене службе у Окружним затворима у Београду, Новом Саду и Суботици, као и у истражном притвору КПЗ Сремска Митровица и затворске медицинске службе у остатку земље, у потпуности играју своју улогу у спречавању злостављања, обезбеђујући да:

- лекари у затворима на крају својих извештаја о трауматским повредама, кад год су у могућности, назначе било какву узрочну везу између једног или више објективних медицинских налаза и изјава дате особе.

- се извештаји о трауматским повредама који се односе на повреде за које постоји вероватноћа да су проузроковане злостављањем (чак и у недостатку изјава) аутоматски прослеђују органу овлашћеном да води истраге, укључујући и кривичне истраге, без обзира на жеље дате особе.

- доктори саветују датог затвореника да писање таквог извештаја спада у оквире система за спречавање злостављања, да се тај извештај аутоматски мора прослеђивати јасно одређеном истражном органу и да такво прослеђивање не замењује подношење жалбе у прописном облику.¹⁶

Лекар у заводу дужан је да води посебну евиденцију о повредама осуђених и обавештава управника завода о било ком знаку или индикацији да је према осуђеном примењено насиље. Лекар је дужан да у извештају о утврђеним повредама унесе и наводе осуђеног лица о начину

¹⁴ Србија: Посета ЦПТ 2017, пар. 58. и 59.

¹⁵ Србија: Посета ЦПТ 2021, пар. 85.

¹⁶ Србија: Посета ЦПТ 2023, пар. 18.

настанка повреде, као и да изнесе своје мишљење о повезаности навода осуђеног и насталих повреда.¹⁷

Непосредно после пријема у завод, а најкасније у року од 24 часа, лекар обавља здравствени преглед притвореника. На захтев притвореника или због уочених здравствених сметњи током пријема, преглед се обавља без одлагања.

Први здравствени преглед се састоји од визуелног прегледа тела притвореника, узимања анамнестичких података, података о акутним и хроничним обољењима, провере и мерења основних телесних функција (дисање, притисак, моторика и сл.).

У случају да се приликом прегледа из става 1. овог члана утврди постојање телесних повреда, лекар је дужан да, у складу са Законом о извршењу кривичних санкција (у даљем тексту: Закон), о томе достави писмени извештај управнику завода.¹⁸

Непосредно после пријема у завод, а најкасније у року од 24 часа, лекар обавља здравствени преглед осуђеног. На захтев осуђеног или због уочених здравствених сметњи током пријема, преглед се обавља без одлагања.

Први здравствени преглед се састоји од визуелног прегледа тела осуђеника, узимања анамнестичких података, података о акутним и хроничним обољењима, провере и мерења основних телесних функција (дисање, притисак, моторика и сл.).¹⁹

ПРЕПОРУКА

У КПЗ Ћуприја, први лекарски преглед лица лишених слободе по пријему у Завод ће увек обухватати визуелни преглед комплетног тела лица.

Када је утврђено да лице лишено слободе има повреде, лекари ће у извештајима о обављеним прегледима:

- уносити детаљне и конкретне наводе лица о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описивати, фотографисати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

Уколико на првом лекарском прегледу лица лишеног слободе по пријему у Завод лекари уоче повреде које указују на злостављање или лице лишено слободе наведе да је било злостављано, КПЗ Ћуприја ће о томе обавестити надлежно јавно тужилаштво. Тужилаштву ће се доставити и релевантна документација (писмена изјава, службене белешке, документација о повредама и друга).

¹⁷ Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/14 и 35/19), чл. 115. т. 6.

¹⁸ Правилник о извршењу мере притвора ("Сл. гласник РС", бр. 132/14), чл. 12. ст. 1, 2. и 4.

¹⁹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора ("Сл. гласник РС" 110/14 и 79/16), чл. 12. ст. 1. и 2.